HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ולכאב הנשמה. כתב שנשמתה והאי קרא בעזרא כתיב שהיו כותבין בימיו כתב משונה שנשמתה ע"י מלאך שכתב מנא מנא תקל ופרסין בימי דניאל כתב דארמי ולשון ארמי ואומר לא כהלין כתבא למיקרא [6] (דכיון שמטאו) לא היו יכולין לקרות כתב שכתב המלאך בימי בלאסר והיו שם יהודים הרבה ש"מ נשמתה לסם לותו כתב בלותו היום: **אם משנה הסורה.** רמז לנו משה שכתב שבימיו עתיד להשתנות מן עברי לאשורית שנתן להם בימי דניאל ובא עזרא וכתב בו את התורה בכתב אשורית: **בלשה זה נתנה תורה לישראל.** בימי משה ולמה לא כהלין כתבא למקרא דכיון שהטאו

[1] וכתב הנשתוון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתיב [2] לא כהלין כתבא למיקרא ופשרא להודעא למלכא וכתיב [3] וכתב את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנות למה נקרא אשורית שעלה עמהם מאשור תניא רבי אומר בתחלה בכתב זה ניתנה תורה לישראל כיון שחטאו נהפך להן לרועץ כיון שחזרו בהן החזירו להם שנאמר [4] שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך למה נקרא שמה אשורית שמאושרת בכתב רשב"א אומר משום ר' אליעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי כתב זה לא נשתנה כל עיקר שנאמר [5] ווי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף ווים לא נשתנו ואומר [6] ואל היהודים ככתבם וכלשונם מה לשונם לא נשתנה אף כתבם לא נשתנה אלא מה אני מקיים את משנה התורה הזאת [6] לשתי תורות אחת שיוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר [7] שויתי ה' לנגדי תמיד ואידך האי שויתי מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה כדרב חנה בר ביזנא דאמר רב חנה בר ביזנא אר"ש חסידא[א] המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד לר"ש דאמר כתב זה לא נשתנה מאי לא כהלין כתבא למיקרא אמר רב בגימטריא איכתיב להון יטת יטת אידך פוגחמט מאי פריש להו [8] מנא מנא תקל ופרסין מנא מנא אלהא מלכותך [9] (והשלמת לך) תקיל תקילתא במאזניא והשתכחת חסיר [10] (פרסין) פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס ושמואל אמר ממתום נגקפי אאלרן ור' יוחנן אמר אנם אנם לקת ניסרפו רב אשי אמר נמא נמא קתל פורסין: **מתני'** [11] אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו [12] ואין רואין אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום ולא כשהוא בבית המרחץ שנאמר [13] שום תשים עליך מלך [14] שתהא אימתו עליך: **גמ'** אמר רב יעקב א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה ואסורה לאדניה מותרת לשלמה דמלך היה ומלך משתמש בשרביטו של מלך ואסורה לאדניה דהדיוט הוא אבישג מאי היא דכתיב [15] והמלך דוד זקן בא בימים וגו' ויאמרו לו עבדיו יבקשו וגו' וכתיב [16] ויבקשו נערה יפה וגו' וכתיב [17] והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתהו אמרה נינסבן אמר לה אסירת לי אמרה ליה חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקיט אמר להו קראו לי לבת שבע וכתיב [18] ותבא בת שבע אל המלך החדרה אמר רב יהודה אמר רב באותה שעה קינחה בת שבע בשלש עשרה מפות אמר רב שמן בר אבא בוא וראה כמה קשין גירושין שהרי דוד המלך התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש [19] א"ר אליעזר כל המגרש את אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר [20] וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם וכתיב [21] ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך [22] א"ר יוחנן ואיתימא ר' אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו שנאמר [23] ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וא"ר יוחנן כל אדם שמתה אשתו ראשונה כאילו חרב בהמ"ק בימיו שנאמר [24] בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה לא תספד ולא תבכה ולא תבוא דמעתך וכתיב [25] ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב וכתיב [26] הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם אמר רבי אלכסנדרי כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר [27] אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך ר' יוסי בר חנינא אמר פסיעותיו מתקצרות שנאמר [28] יצרו צעדי אונו רבי אבהו אמר עצתו נופלת שנאמר [29] ותשליכהו עצתו אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [30] קשה לזווגם כקריעת ים סוף שנאמר [31] אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות [32] (אל תיקרי מוציא אסירים אלא כמוציא אסירים אל תיקרי בכושרות אלא בכי ושירות) איני והאמר רב יהודה אמר רב [33] ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג ראשון הא בזווג שני א"ר שמואל בר נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנא' [34] ואשת נעורים כי תמאס מתני לה רב יהודה לרב יצחק בריה [35] אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא' [36] יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך

ארבעים יום קודם יצירת הולד. ומ"מ מועיל תפלה בתוך מ' ימים להופכו או לזכר או לנקבה כדאמרינן בברכות (דף ס.) מ' יום קודם יצירת הולד אדם מתפלל על אשתו שתלד זכר אפילו זווג ראשון מתהפך בתפלה כדאיתא במועד קטן (דף יח:) אין עושאין נשים במועד אבל מאכרסין שמא יקדמנו אחר בארמסים: ואיתא

עדורי

---

[1] ר"ש ד"ה ווי וכו' שלנו הס"ד ואח"כ מה"ד מה העמודים לא: [2] ד"ה ולא המיתו וכו' ושאנה הס"ד ואח"כ מה"ד מבקשין ממנו ממון בשביל נדרו או הנגדל:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תורה אור השלם

1. ובימי ארתחשסתא כתב בשלם מתרדת טבאל ושאר בנותיו על ארתחשסתא מלך פרס וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתרגם בתרגום ארמית:
עזרא ד ז
2. אדין עלין כל חבימי מלכא ולא כהלין כתבא למקרא ופשרה להודעה למלכא: דניאל ה ח
3. והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלוים: דברים יז יח
4. שובו לבצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך:
זכריה ט יב
5. ועמדיו עשרים ואדניהם עשרים ונחשת ווי העמדים וחשקיהם בכסף: שמות כז י
6. ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב בכל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו ואל היהודים ככתבם וכלשונם: אסתר ח ט
7. שויתי יי לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט:
תהלים טז ח
8. ודנה כתבא די רשים מנא מנא תקל ופרסין: דנה פשר מלתא מנא מנה אלהא מלכותך והשלמה: תקל תקילתה במאזניא והשתכחת חסיר: פרס פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס: דניאל ה כה-כח
9. שום תשים עליך מלך אשר יבחר יי אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: דברים יז טו
10. והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו: ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ועמדה לפני המלך ותהי לו סכנת ושכבה בחיקך וחם לאדני המלך: מלכים א א א-ב
11. ויבקשו נערה יפה עד מאד ויתמצאו את אבישג השונמית ויבאו אתה למלך: מלכים א א ג
12. והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה: מלכים א א ד
13. ותבא בת שבע אל המלך החדרה והמלך זקן מאד ואבישג השונמית משרת את המלך: מלכים א א טו
14. וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח יי בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם: מלאכי ב יג
15. ואמרתם על מה על כי יי העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך: מלאכי ב יד
16. אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך: משלי כב כז
17. בן אדם הנני לקח ממך את מחמד עיניך במגפה ולא תספד ולא תבכה ולוא תבוא דמעתך: יחזקאל כד טז
18. ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב ואעש בבקר כאשר צויתי: יחזקאל כד יח
19. אמר לבית ישראל כה אמר אדני אלהים הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם מחמד עיניכם ומחמל נפשכם ובניכם ובנותיכם אשר עזבתם בחרב יפלו: יחזקאל כד כא
20. אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך: איוב יח ו
21. יצרו צעדי אונו ותשליכהו עצתו: איוב יח ז
22. אלהים מושיב יחידים בביתה מוציא אסירים בכושרות אך סוררים שכנו שחיחה: תהלים סח ז
23. כי כאשה עזובה ועצובת רוח קראך יי ואשת נעורים כי תמאס אמר אלהיך: ישעיהו נד ו
24. יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך: משלי ה יח

ולא משתמשין בשרביטו ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר כו': **ירושלמי** ר' יוחנן סלק גבי ר' יהודה נשיאה נפק לגביה בחלוקא דכיתאנא א"ל חזור לבוש חלוקך דעמרא משום מלך ביפיו תחזינה עינך כי נפק חמא ר' חנינא בר' סיסי מפצע קיסין פי' מבקע עצים א"ל לית דין כבודך א"ל ומה נעביד ולית מאן דישמשיני א"ל לית לך מאן דישמשל לא הויתה מקבל מתחנויי תרגם רב יוסף מעונו בטבריא שמעו זאת הכהנים אמאי לית אתון לעיין באורייתא אמרין לא הבו לן ישראל כ"ד מתנתא גילון עליהן והקשיבו בית ישראל למה לא יהבתון כ"ד מתנתא לכהניא. אמר ישראל מלכא נסיב כולא. ובית המלך האדונו כי לכם המשפט. פסקתם וזה יהיה משפט הכהנים עתיד אני ליפרע מכם שהכל תלוי בכם. שמע ר' יהודה נשיאה וכעס יוסף מעוני פחד וברח וכו' **א"ר** יוחנן אבישג מותרת לשלמה שהוא מלך והמלך משתמש בשרביט המלך. אבל אדוניה הדיוט הוא ואסורה לו. ענין אבישג שאמר לדוד נסבן ואמר לה אסירת לי דהא נסיבנא י"ח נשי. ואמרה ליה היא חסריה לגנבא כו'. כלומר אחד תשש כחו. ואין בו כח לגנוב. ואמר חזרתני בתשובה. כן אתה זקנת ואין בך כח לתשמיש אשה מפני כך תאמר אסירת לי וכו': **א"ר** יוחנן קשין גירושין שהתירו לדוד לייחד בפנויה ולא התירו לו לגרש אחת ואחת: כל מי שמתה אשתו ראשונה בחייו כאלו נחרב בהמ"ק בימיו שנאמר הנני לוקח את מחמד עיניך וכתיב ותמת אשתי בערב. ובמקרא כתיב אם מקדשי גאון עזכם. ולא עוד אלא עולם חשך בעדו שנאמר אור חשך באהלו ופסיעותיו מתקצרות

ם [א] מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה טז טוש"ע ס"ח סי' צא סעיף ס' וכתב מלפס בהכות פרק ה דף כה:
ב מיי' פ"ג מהל' מלכים הלכה ח:
בא ג מיי' שם הלכה ג:

עין משפט נר מצוה

רבינו חננאל

שקדמו משה ואע"פ שלא נתנה על ידו נשתנה כתב על ידו דכתיב וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתוב ולא כהלין כתבא למיקרא מכלל שנשתנה הכתב שנאמר וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר כתב התעתיד להשתנות ולמה נקרא אשורי שעלה עמהן מאשור ואין הלכה כמר עוקבא דהא קיימא כתנאי ולא כר' יוסי אלא קי"ל כך שכתב זה ניתן למשה בסיני כדאמרינן מ"ם וסמ"ך שבלתחות בנס היו עומדין וכן ווי העמודים ואין הלכה כמותו שנשתנה אלא כר' אלעזר המודעי דאמר כתב זה לא נשתנה כל עיקר מעולם. דר' אלעזר המודעי לגבי הני רב הוא ולית הלכתא כתלמיד בהדי רב. וכן הלכה כר' אלעזר המודעי וקי"ל כר' אלעזר המודעי שאמרו משמו כי כתב זה לא נשתנה כל עיקר כו'. ולמה נקרא אשורי שמיושר באותיותיו וכו' ולא עוד אלא שגם ר' אומר בכתב זה ניתנה תורה לישראל ר' אומר מפני שמישר בכתבו ובו ניתנה התורה לישראל וכיון שחטאו נהפך לרועץ מלשון תרגום ריצג ודעץ כלומר בקושי כמו דבר נוגע דעוץ וכיון ששבו חזר להן שנאמר שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך. א"ר שמעון חסידא שעצמו כאילו שכינה כנגדו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד ולמאן דאמר לא נשתנה כתב זה כל עיקר אמאי לא כהלין כתבא למקרא אמר רב בגימטריא הוה כתיב יטת יטת אידך פוג חמט. שמואל אמר ממתום נגקפי אאלרן. לרב נפיק מן א"ת ב"ש גר ים טן. הנה מ"ם מן ים ונו"ן מן טן ואל"ף מן את הרי מנא. וכן כולם לשמואל מן מ"ם ממתום ונו"ן מן נגקפי ואל"ף מן אאלרן. הרי מנא. וכן כל אות ואות משלשתן תיבה אחת. ר' יוחנן אמר אנם אנם לר' יוחנן נפיק ליה ממטה למעלה לרב אשי נמא נמא קתל פורסין אות מן אמצע אות מתחלתו ואות מסופו הרי תיבה ופתרון כולן אחד מנא מנא תקל ופרסין: **ירושלמי** וקרא בו כל ימי חייו הדברים קל וחומר ומה אם המלך שצרכי כל ישראל עליו חייב לקרוא כל ימיו ההדיוט על אחת כמה וכמה: **אין** רוכבין על סוסו ולא יושבין על כסאו